

ANDRZEJ LULKA & PARTNERS
Law Firm

мец. Блажэй Шчэнсны - юркансультант,
загадчык аддзела НДА КТ "Анджэй Люлька і
кампан'ёны. Юрыдычная канцылярня

**ФУНДАЦЫЯ: Як пачаць
рабіць дабро ў арганізаванай
форме, альбо колькі слоў пра
закладанне фундацыі**

У душы кожнага чалавека маюцца – большыя ці меншыя – запасы дабрыні, вострае адчуванне несправядлівасці і крыўды, а таксама імкненне дапамагаць іншым. Гэта звычайна праяўляецца ў дробных жэстах – напрыклад, хтосьці робіць закупы для старэнькай суседкі, дае нейкія грошы ў скарбонку валанцёра ці робіць грашовы перавод на рахунак інтэрнэт-збору. А што, калі прага падтрыліваць і дапамагаць іншым настолькі вялікая, што можа зрабіцца своеасаблівым жыццёвым выбарам і спосабам самарэалізацыі? Што, калі калі колішнія ўлюбёныя заняткі (хобі) пачалі запаўняць сабою большую частку нашага жыцця? Што, калі аднойчы, глянуўшы ў люстра, мы са здзіўленнем бачым у ім актывіста ці актывістку, асобу, што гатовая змагацца за пэўныя каштоўнасці ці за перамогу ў канкрэтнай справе?

Вядома, можна распачаць супрацоўніцтва з рознымі ўжо паўсталымі арганізацыямі, але не кожнаму гэтага дастаткова – хаця б з пункту гледжання неабходнасці дастасавання да правілаў і статутаў гэтых арганізацый ці з прычыны таго, што мэты іх дзейнасці не цалкам адпавядаюць нашым мэтам. З іншага боку, нефармальная з арганізацыйнага пункту гледжання дабрачынная дзейнасць можа не выклікаць даверу з боку рознага кшталту арганізацый і суб'ектаў, якія б меліся стаць нашымі патэнцыяльнымі партнёрамі ці фінансава ўдзельнічаць у рэалізацыі нашых задум.

Да нашай канцылярыі нярэдка звяртаюцца такія асобы – з цікавымі задумамі і высакароднымі мэтамі. Але такія асобы сутыкаюцца з вельмі простым і, уласна кажучы, базавым пытаннем: “А Вы хто?” І тады прыходзіць разуменне неабходнасці “фармалізацыі”, усведамленне патрэбы ў стварэнні юрыдычнага суб'екта і надання яму назвы, каб магчы адказаць на згаданае вышэй пытанне і быць успрынятым з усёю сур'ёзнасцю.

Узнікае шэраг іншых пытанняў: як узяцца за стварэнне арганізацыі, якую форму дзейнасці абраць і т.д. Усе чулі пра таварыствы з абмежаванаю адказнасцю, камандытныя таварыствы, асацыяцыі, фундацыі і т.д. Яны прысутнічаюць у нашым штодзённым жыцці – хаця б у надпісах на квітках у крамах ці ў даных банкаўскага пераводу. Аднак стварэнне ўласнай юрыдычнай асобы для таго, хто раней ніколі не займаўся гаспадарчаю дзейнасцю, – штосьці зусім новае. І вось тады гэтыя людзі звяртаюцца да нашае канцылярыі.

Звычайна пасля некалькіх уступных пытанняў высвятляецца, што добрым рашэннем можа стаць заснаванне фундацыі, асабліва калі людзі хочуць займацца грамадска карыснаю дзейнасцю на ўласных прынцыпах – вядома, у межах юрыдычных нормаў і патрабаванняў – і мець вышэйшыя шанцы на тое, каб займець добрую рэпутацыю і заслужыць давер у донараў і спонсараў.

Імаверна, большасць чула пра існаванне фундацый, але куды меншая колькасць людзей ведае, якім чынам належыць брацца за іх стварэнне. Уласна кажучы, гэта не надта складанае пытанне, але, каб пазбегнуць непрыемных неспадзевак, варта скарыстацца з падтрымкі адмыслоўцаў – такіх, як калектывы НДА (NGO, пазаўрадавых арганізацый) нашай канцылярыі. Юрыдычныя нормы паўставання і працы фундацый акрэсленыя ў даволі даўнім законе “Аб фундацыях” ад 6 красавіка 1984 года. Гэта адзін з найкарацейшых заканадаўчых актаў (складаецца толькі з 20-ці артыкулаў). Ці гэта не замала? Здаецца, што не. Рэгуляванне толькі базавых пытанняў, звязаных з дзейнасцю фундацыі, і магчымасць урэгуляваць шмат якіх іншых аспектаў ў яе статуте дазваляе дастасаваць статутныя і іншыя дакументы пад какрэтныя патрэбы, абраную галіну і маштаб дзейнасці. З іншага боку, аднак, наяўнасць вялікай колькасці адкрытых пытанняў можа прывесці да таго, што асобы, занятыя падрыхтоўкаю статутных дакументаў, могуць зайсці занадта далёка, кіруючыся сваімі марамі і ўяўленнем, што можа спрычыніцца да несвядомага парушэння нормаў іншых заканадаўчых актаў і не спаткаецца з прыхільнасцю судовай інстанцыі, якая аналізуе змест статуту з мэтай наступнага ўнясення фундацыі ў Нацыянальны судовы рэестр (KRS).

На этапе стварэння фундацыі найважнейшую ролю адыгрывае, вядома, сам заснавальнік. Ягоным базавым абавязкам з’яўляюцца падрыхтоўка ў форме натарыяльнага акту волевыяўлення аб намеры заснаваць фундацыю, вызначэнне зместу яе статуту і перадача ў распараджэнне арганізацыі маёмаснага ўкладу для рэалізацыі вызначаных мэтаў. Каталог суб’ектаў, што могуць быць заснавальнікамі, вельмі вялікі: гэта і фізічныя асобы, і юрыдычныя асобы – краёвыя і замежныя. Ужо на этапе ўзгаднення зместу статуту варта вырашыцца з тым, якая будзе (і ці ўвогуле будзе) роля заснавальніка фундацыі ў будучыні. Ці, выканаўшы ўсе вышэйзгаданыя дзеянні, заснавальнік перастане мець які-кольвечы ўплыў на фундацыю, перадаўшы ўсе функцыі і інструменты яе структурам? Ці будзе мець значныя магчымасці кантролю над дзейнасцю арганізацыі – напрыклад, дзякуючы персанальнаму аднаасобавому кіраванню ёю альбо пакідаючы за сабою права выконваць пэўныя дзеянні і мець вырашальнае права голасу (прызначаць і здымаць з пасады членаў праўлення, зацвярджаць змены ў статуте, прымаць рашэнні наконт ліквідацыі фундацыі і т.д.)?

Варта звярнуць увагу на тое, што пры існаванні фармальных юрыдычных ці практычных перашкодаў у выкананні ролі заснавальніка (найчасцей такое здараецца з замежнікамі: напрыклад, патрэбныя прысяжныя пераклады дакументаў; узнікаюць цяжкасці з трапленнем да натарыўса, бо заснавальнік знаходзіцца за мяжой), пры тым, што сам заснавальнік пасля заканчэння працэсу заснавання фундацыі не мае ў адносінах да яе аніякіх кампетэнцый, у прынцыпе, ролю заснавальніка можа ўзяць на сябе давольная асоба. Напрыклад, наша канцылярыя сведчыла дарадчыя паслугі амерыканскай юрыдычнай асобе пры заснаванні польскай фундацыі.

Для спрашчэння працэсу адзін з нашых юрыстаў узяў на сябе ролю заснавальніка і пры гэтым ў статуте арганізацыі прызнаў суб'екту з ЗША ўсе кампетэнцыі ў дачыненні да яе.

З вышэйпрыведзенай інфармацыі выразна вынікае, што найважнейшым для функцыянавання фундацыі з'яўляецца яе статут. У секіве можна знайсці шмат узораў статутных дакументаў фундацый, але належыць падыходзіць да іх асцярожна. Па першае, невядома, хто стварыў гэтыя ўзоры дакументаў. Па другое, такі ўзор з секіва неабавязкова адпавядае нашым патрэбам.

Варта было б паставіцца да такога кшталту дакументаў толькі як для крыніцы натхнення, зыходнага пункту, а не як да гатовага камплекту папер, які цалкам нам адпавядае і спраўдзіцца ў рэальным жыцці. У законе, вядома, апісана, што павінна і што можа быць у статуте, але закладаецца досыць вялікая свабода і варыятыўнасць, калі гаворка ідзе пра выбар заснавальнікам сутнасных падыходаў і інструментаў. І гэтая свабода можа адначасова і дапамагчы, і зрабіцца сур'ёзнаю праблемаю.

Перш за ўсё, належыць прадумаць і апісаць найважнейшыя рэчы датычна нашай будучай фундацыі: мэты, якія арганізацыя маецца дасягнуць, спосабы дасягнення пастаўленых мэтаў, меркаваныя дзеянні, дзякуючы якім мэты будуць дасягнутыя. У пэўнай ступені нашыя кліенты, сутыкнуўшыся з агучанымі ім пытаннямі, толькі падчас сустрэчы ў нашай канцылярыі пачынаюць “ляпіць у думках сваю фундацыю”, бо толькі тады пачынаюць усведамляць сабе больш дакладна, якія маюць планы, чаканні і як хочуць дзейнічаць. Але, як правіла, асноўная мэта ці місія ўжо вядомая яшчэ да сустрэчы з намі. Напрыклад, мэтай дзейнасці фундацыі можа быць ахова жывёл, а формаю дасягнення гэтае мэты абіраецца адкрыццё прытулкаў да бадзяжных жывёлін. З нашае практыкі вынікае, што асобы, адказныя за стварэнне статуту, не заўсёды слухна – з юрыдычнага пункту гледжання – акрэсліваюць мэты і формы дзейнасці фундацыі, што можа пацягнуць за сабою адмову ў рэгістрацыі ў Нацыянальным судовым рэестры (KRS). Распаўсюджанаю памылкаю з'яўляецца таксама брак вызначэння, ці пэўны від дзейнасці фундацыі з'яўляецца бясплатным (фундацыя не вымагае аплаты за сваю працу ў межах гэтага віду дзейнасці), ці ажыццяўляецца на платнай аснове (фундацыя вымагае аплаты сваёй працы, але ў памеры, што не перавышае яе выдаткаў на гэтую дзейнасць).

Яшчэ адна вельмі істотная справа – неабходнасць вырашыць, якія органы маюць функцыянаваць у межах арганізацыі, якія маюць быць іх кампетэнцыі і першыя асабовы склад. Калі ў якасці адзінага абавязковага органа плануецца стварыць толькі праўленне, справа не будзе надта складанаю.

Аднак калі маюцца ў наяўнасці большыя чалавечыя рэсурсы і плануецца стварэнне дадатковых органаў (напрыклад, наглядчыя, дарадчыя), у такой сітуацыі належыць асабліва ўважліва прааналізаваць кампетэнцыі гэтых органаў, прынцыпы прызначэння і адклікання членаў гэтых органаў, пытанні ўзаемадзеяння паміж органамі і шляхі вырашэння патэнцыяльных канфліктных сітуацый. І нарэшце, трэба дадаць яшчэ заснавальніка, які, напрыклад, не будзе ўваходзіць у склад праўлення, але будзе мець пэўныя правы ў адносінах да фундацыі – і атрымліваецца, што без адмыслова падрыхтаванага юрыста ані руш (запрашаем да нас!).

Вядома, грошы – яшчэ не ўсё, але без грошай нічога не атрымаецца. Бо немагчыма здзяйсняць грамадска карысныя справы, не маючы адпаведнага фінансавання. Першыя маёмасныя ўклады паходзяць ад заснавальніка, які адразу ж пасля рэгістрацыі ў Нацыянальным судовым рэестры (KRS) павінен перадаць фундацыі сродкі, што былі пазначаныя ім у волевыяўленні аб стварэнні гэтай арганізацыі. Звычайна гэта акрэсленая сума грошай, аднак нішто не замінае, каб унесці таксама іншыя маёмасныя ўклады, у прыватнасці, рухомую ці нерухомую маёмасць. Мы нярэдка сутыкаемся з пытаннем пра мінімальны памер так званага статутнага фонду фундацыі. У адрозненне ад, скажам, таварыства з абмежаванаю адказнасцю, у заканадаўстве няма дакладнага акрэслення велічыні статутнага фонду. Аднак ёсць адно “але”, з якім трэба лічыцца (і ніжэй гэтае выключэнне будзе апісана).

Усталёўваючы велічыню статутнага фонду, варта мець на ўвазе, што звычайна ад стварэння фундацыі да моманту, калі зарэгістраваная арганізацыя будзе ў стане атрымліваць рэгулярнае фінансаванне, напрыклад, у выглядзе ахвяраванняў, грантаў ці датацый, мінае нейкі час, і ўвесь гэты час будуць выдаткі, звязаныя з працаю фундацыі (напрыклад, зарплаты супрацоўнікаў, арэнда офіса, аплата бухгалтарскіх паслуг). У сувязі з усім вышэйзгаданым, ствараючы фундацыю, яе заснавальнік павінен забяспечыць ёй такі маёмасны ўклад, каб арганізацыя магла функцыянаваць да таго часу, пакуль не “ўстане на ногі” і зможа ўтрымлівацца самастойна.

Калі гаворка ідзе пра пошук сродкаў на вядзенне статутнае дзейнасці, ключавым з’яўляецца вырашэнне наступнага пытання: ці фундацыя будзе разлічваць выключна на ахвярнасць трэціх суб’ектаў і ў сувязі з гэтым весці бясплатную дзейнасць, ці яе дзейнасць будзе вымагаць аплаты; ці фундацыя будзе зарабляць уласныя грошы дзякуючы гаспадарчай дзейнасці. Варта падкрэсліць, што прававыя рэгуляцыі дазваляюць фундацыі весці ўласную гаспадарчую дзейнасць, пры гэтым трэба памятаць пра наступныя абмежаванні: па-першае, такая дзейнасць можа адбывацца ў аб’ёме, неабходным для рэалізацыі мэтай гэтай арганізацыі; па-другое, вартасць маёмасных сродкаў у распараджэнні фундацыі не можа быць меншая за тысячу злотых (гэта згаданае вышэй выключэнне адносна мінімальнага памеру статутнага фонду фундацыі).

Такія абмежаванні на практыцы азначаюць, што прызначаныя заснавальнікам арганізацыі сродкі на яе статутную дзейнасць павінны перавышаць суму сродкаў, прызначаных на гаспадарчую дзейнасць. Чарговым нарматыўным патрабаваннем датычна вядзення гаспадарчай дзейнасці з’яўляецца абавязак прызначэння большай часткі даходаў з гаспадарчай дзейнасці на статутную дзейнасць, а таксама забарона вядзення гаспадарчай дзейнасці і платнай дзейнасці з адным і тым жа суб’ектам гаспадарання (аб’яднаным адным і тым жа кодам Польскай класіфікацыі дзейнасці (PKD)).

З вядзеннем гаспадарчай дзейнасці звязаная таксама неабходнасць атрымаць запіс у Рэестры прадпрымальнікаў Нацыянальнага судовага рэестру (KRS) і ўзяць на сябе больш высокія судовыя аплаты, а таксама прадугледзець больш шырокі спектр бухгалтарскіх і справаздачных абавязкаў. Таму трэба таксама прадумаць, ці вядзенне гаспадарчай дзейнасці вартае таго, бо цягне за сабою павелічэнне аб’ёму працы.

Вядома, усё вышэйзгаданае нельга лічыць вычарпальным прадстаўленнем усіх задач і пытанняў, якія павінен ці можа рэгуляваць статут фундацыі. Варта хаця б згадаць, што ў ім павінна быць яе назва. З гэтай прычыны трэба прагледзець Нацыянальны судовы рэестр і ўпэўніцца, што ў ім няма суб’екта з такой жа ці падобнаю назваю. Гэта істотна, бо калі назва нашай фундацыі будзе супадаць ці моцна нагадваць назву іншай арганізацыі, існуе рызыка адмоўнага рашэння наконт рэгістрацыі нашай арганізацыі.

У статуте могуць быць запісаныя розныя рэгуляцыі датычна віду дзейнасці фундацыі, патрэб яе заснавальніка і членаў яе органаў – напрыклад, гэтыя запісы могуць рэгуляваць пытанні імавернасці і ўмоў аб’яднання фундацыі з іншаю арганізацыяю, змены мэтай ці статуту арганізацыі, працэс яе ліквідацыі. З пункту гледжання патэнцыяльнай магчымасці атрымання ў будучыні статусу грамадска карыснай арганізацыі (OPP), ужо на этапе працы над статутам варта ўнесці ў яго адпаведныя запісы – зрэшты, неабходныя змены ў статуте можна зрабіць адначасова са складаннем заяўкі аб наданні статусу грамадска карыснай арганізацыі (OPP).

Цікава, што з прычыны абмежаванасці нарматыўнае базы шмат якія суды, якія займаюцца справамі рэгістрацыі, кіруюцца так званым “мясцовым правам” – практыкаю розных паасобных судовых інстанцый (а нават розных гаспадарчых аддзелаў Нацыянальнага судовага рэестру ў межах адной і той жа судовай інстанцыі!) – калі гаворка ідзе пра дапушчальнасць некаторых статутных запісаў і нормаў ці зместу гэтых запісаў. Часам у адным судзе пэўны статутны запіс “праходзіць”, а нейкая іншая судовая інстанцыя ці аддзел, замест рашэння аб рэгістрацыі, патрабуе дадатковай інфармацыі альбо вырашае адкінуць заяўку з прычыны наяўнасці ў статуте запісу, які ў іншым месцы быў прыняты. І толькі найбольш дасведчаныя юрысты будуць ведаць, на што трэба звярнуць увагу і як зрабіць так, каб усё было згодна з задумаю (зноў жа, заахвочваем да супрацоўніцтва з намі!).

Калі найважнейшыя дакументы – складзеныя ці спраўджаныя юрыстамі волевыяўленне заснавальніка аб заснаванні фундацыі і яе статут – ужо падрыхтаваныя, трэба заняцца падрыхтоўкаю некалькіх простых дакументаў (пацвярджэння, згоды, рашэння). Тады можна падаваць заяўку аб рэгістрацыі фундацыі ў Нацыянальны судовы рэестр. Яшчэ на працягу нейкага часу фундацыі могуць падаваць гэтыя заяўкі ў традыцыйнай, папяровай форме, аднак кожная, нават найдрабнейшая памылка (напрыклад, брак закрэслення пустога поля ў фармуляры) можа прывесці да адмовы ў прыняцці заяўкі. На дапамогу можа прыйсці падача заяўкі ў электроннай форме – прадугледжваецца, што складанне заявак праз адмысловую электронную сістэму на пэўным этапе стане адзіным мажлівым шляхам. Такая форма падачы заяўкі мае адну прынцыповую ваду, што выяўляецца, калі справамі займаюцца асобы, якія не з’яўляцца прафесійнымі ўпаўнаважанымі. Справа ў тым, што пры электроннай падачы арыгіналы дакументаў і так мусяць быць дасланыя ў суд. Калі хтосьці з супрацоўнікаў нашай канцылярыі будзе ўпаўнаважаны кліентам выканаць дадзеную чыннасць – няма пра што непакоіцца, бо мы складзем дакументы ад імя кліента.

Калі заяўка пададзеная, застаецца толькі чакаць рашэння. Калі гаворка пра час чакання рэгістрацыі, няма дакладна акрэсленага тэрміну. Звычайна мінае ад месяца да двух, але мы ведаем, што ў некаторых сітуацыях можна зрабіць так, каб запіс у рэестры з’явіўся на працягу тыдня, а нават і на наступны дзень ад падачы заяўкі. Урэшце, застаецца толькі зарэгістраваць фундацыю ў Цэнтральным рэестры бенефіцыйных уладальнікаў (CRBR), адкрыць фірмовы банкаўскі рахунак, падаць дакументы ў падатковую інспекцыю – і можна, выкарыстоўваючы сфармалізаваную юрыдычную форму, рабіць дабро, рэалізоўваць задумы, змагацца за блізкія нам каштоўнасці і ідэі.

Калі, прачытаўшы гэты артыкул, Вы прыйшлі да высновы, што дабрачынная дзейнасць, дзейнасць з мэтай прасоўвання і развіцця культуры ці спорту, актывізм – тое, чым Вы прагнеце займацца ў сваім жыцці, і адначасова Вам хочацца быць упэўненымі, што працэс заснавання фундацыі пройдзе гладка і паспяхова, заахвочваем да кантакту з юрыстамі нашае канцылярыі.

